

Nota

Programma van maatregelen

Poperinge

VBS – Sint-Benedictus

(prov. West-Vlaanderen)

Auteur: Matthias GALLOO
Redactie: Siel Leemans

Projectcode 2021B160

Projectcode:	2021B160
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Poperinge VBS – Sint Benedictus (zie plan - bijlage 1)
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	X: 34194m, Y: 172669m X: 34254m, Y: 172591m
Kadastergegevens:	Poperinge, afdeling 1, sectie F, percelen 1302B en 1301Y
Topografische kaart:	Zie plan in bijlagen
Begindatum onderzoek:	23/09/2021
Einddatum onderzoek:	23/09/2021
Relevante termen thesauri:	Middeleeuwen, stadskern, Wereldoorlog I, proefputtenonderzoek
Plan met afbakening verstoorde zones:	Zie plan in bijlagen
Alle betrokken actoren :	Siel Leemans (projectleider), Matthias Galloo (erkend archeoloog), Laure Meesen (archeoloog)
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

- **Inleiding**

In het kader van de geplande bouw van een nieuw schoolgebouw voor de VBS – Sint Benedictus in de Boeschepestraat te Poperinge werd een vooronderzoek (bureauonderzoek en een proefputtenonderzoek) uitgevoerd. Uit de resultaten van het vooronderzoek kan met zekerheid gesteld worden dat er een archeologische site aanwezig is op het terrein.

- **Aanleiding vooronderzoek**

➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek met ID: 16953¹.

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

➔ zie het verslag van resultaten met ID: 16953².

- **Gemotiveerd advies**

- **Volledigheid van het vooronderzoek**

Het uitgevoerde bureauonderzoek was volledig. Het proefputtenonderzoek kon zonder hinderingen worden uitgevoerd. Daardoor kon op het projectgebied een volledig beeld bekomen worden van de aan-/afwezigheid van archeologische sporen op het terrein. Uit het proefputtenonderzoek bleek dat de bodem op sommige plaats was opgehoogd, gemiddeld ongeveer 70 cm onder het maaiveld. Boven deze ophogingslagen bevonden zich vaak nog moderne sporen. Onder deze ophogingslaag bevond zich zowel grondsporen als muurresten.

- **De aanwezigheid van de archeologische site**

Uit het proefputtenonderzoek (zie verslag van de resultaten) blijkt dat er op het terrein resten sporen aanwezig zijn van de stedelijke bewoning te Poperinge en dit zowel uit de late middeleeuwen, de vroegmoderne periode als de moderne periode. Deze bestaan zowel uit grondsporen, muur- en vloerresten en werden op drie verschillende niveaus aangetroffen.

- **Waardering van de archeologische site**

Na het vooronderzoek kan met zekerheid gesteld worden dat de gronden in het verleden deel uitmaakten van het stadswefsel van Poperinge en dit minstens vanaf de late middeleeuwen. Het is momenteel niet mogelijk om uit te maken of deze structuren deel uitmaakten van het Benedictinessenklooster. Oudere sporen dan de laatmiddeleeuwse werden vooralsnog niet aangetroffen.

¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/16953>

² <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/16953>

- **Impactbepaling**

De geplande werken op het noordwestelijke deel van het projectgebied zullen een impact van 90 cm tot 140 cm onder het maaiveld hebben. De algemene funderingsplaat zal zorgen voor een verstoring van 60 cm onder het maaiveld, waarbij een buffer van 30 cm in acht dient te worden genomen. De vorstranden van deze plaat kennen een verstoring tot 90 cm onder het maaiveld, waarbij dezelfde buffer dient te worden genomen. In het westelijk deel van de zone die een ingreep in de bodem kent bevindt zich een liftput die tot 140cm onder het maaiveld zal verstoren. Ook de funderingszolen langs de noordelijke rand van het projectgebied zorgen voor een verstoring van 1m diep. Dit gebeurt telkens over een oppervlak van 1m². De verstoringen van de rioleringen is beperkter, maar dieper, vaak tot 1,1m diep en soms tot 2,5m

Aangezien het derde en diepste vlak zich steeds op ca. 90 cm onder het maaiveld bevindt, bedreigen deze geplande werken het archeologische bodemarchief en dit over een oppervlakte van 262m². Bij deze berekening van de oppervlakte werd geen rekening gehouden met de bestaande kelder, aangezien deze behouden blijft.

- **Bepaling van de maatregelen**

Verder onderzoek op het projectgebied zal leiden tot een kennisvermeerdering over de ontwikkeling van het stadsweefsel van de stad Poperinge en eventueel het Benedictinessenklooster.

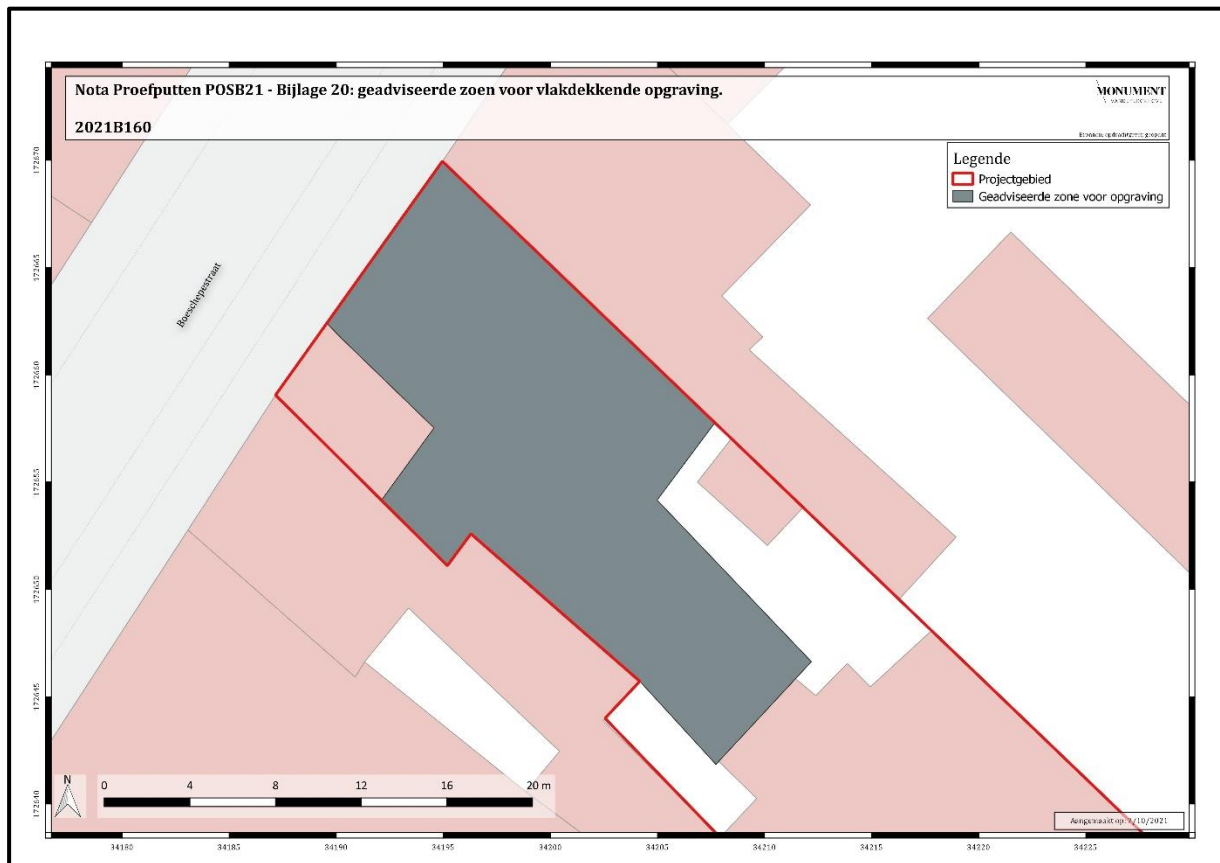
Omwille van de verstoringsdiepte van 90 cm tot 1,2m onder het maaiveld voor de funderingen (hierbij werd steeds een bufferzone van 30 cm gerekend) en tot 2,5m voor de rioleringen wordt een opgraving van deze zone geadviseerd voor de site Poperinge VBS – Sint Benedictus. De zone ten zuidoosten van de geplande werken valt hierbij weg, omdat daar geen bodemverstoring plaats vindt.

- **Planafbakening**

Het projectgebied heeft een totale oppervlakte van 1347m². De geplande werken in het projectgebied omvatten het bouwen van een nieuw schoolgebouw. Bij de aanleg van de funderingsplaat van deze nieuwbouw wordt het diepste niveau waarop archeologische sporen werden aangetroffen verstoord (tot ca. 90cm onder het maaiveld).

Op basis van de geplande verstoringen en rekening houdend met de aangetroffen sporen, wordt een vlakdekkende opgraving geadviseerd tot op de moederbodem. Uit het vooronderzoek met proefputten blijkt dat de verstoringdiepte van de funderingen overeenkomt met de diepte waarop de moederbodem aanwezig is. Hierbij dient steeds de stabiliteit van de aanwezige bouweenheden indachtig gehouden te worden, waarbij steeds twee meter afstand

gehouden moet worden van de bestaande muren en gebouwen (noordoostelijke en zuidoostelijke aangrenzende bebouwingen) en van de te behouden gevel aan de straatzijde. Met bovenstaande factoren dient ten allen tijd rekening gehouden te worden, alsook is een overleg voorafgaand de opgraving met de stabiliteitsingenieur, waarbij mogelijks kan afgeweken worden van deze buffer in functie van veiligheid en stabiliteit, noodzakelijk.

Figuur 1: Op te graven zone, bijlage 20 (bron: geopunt.be).

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat de exacte aard is van de archeologische site die werd aangetroffen in de bodem. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de ontstaansgeschiedenis van de stad Poperinge. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

- ➔ Hoe is de bodemopbouw?
- ➔ Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten, de vastgestelde stratigrafie, de bodemgesteldheid en het landschap (geomorfologie en reliëf)? Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?
- ➔ Wat is de relatie tussen de landschappelijke ligging (geomorfologie en reliëf) en de conservering van de archeologische resten?
- ➔ Kan een reconstructie gemaakt worden van het landschap? Wat is de relatie van de sporen tot het landschap?
- ➔ Zijn er buiten de contouren van de proefsleuven nog meer sporen van stedelijke bewoning aanwezig?
 - Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
 - Wat is de ruimtelijke samenhang van deze sporen?
- ➔ Zijn er verschillende fases te onderscheiden in de aangetroffen sporen?
- ➔ In hoeverre kan een plattegrond worden herkend in de aangetroffen muren en vloeren?
 - Zijn deze te verbinden met het Benedictinessenklooster?
 - Kunnen er uitspraken gedaan worden met betrekking tot de functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Zijn er aanwijzingen voor de interne organisatie binnen de gebouwen?
 - Kunnen er functies worden toegewezen aan afzonderlijke gebouwonderdelen op basis van het archeologisch onderzoek? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
 - Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- ➔ In hoeverre kan een plattegrond worden herkend in de aangetroffen grondsporen? Kunnen er uitspraken gedaan worden met betrekking tot de functionele en constructieve aspecten van de aangetroffen grondsporen?
- ➔ Kunnen er functies worden toegewezen aan afzonderlijke zones binnen het opgravingsvlak? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- ➔ Welke bijdragen en nieuwe inzichten leveren de specialistische onderzoeken van de verschillende materiaalcategorieën t.a.v. de bestaande kennis over de bewoning en economische activiteiten, het gebruik van het landschap en de natuurlijke vegetatie, het gebruik en herkomst van bouwmaterialen en brandstof, de bestaanseconomie en de culturele achtergronden van de stadsbewoners?

- ➔ Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- ➔ Wat is de aard en datering van het vondstmateriaal?
- ➔ Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën (inclusief aanwezig archeobotanisch en archeozoologisch materiaal)?
- ➔ Levert het vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site?
- ➔ Is aan het vondstmateriaal informatie te ontleen over de voormalige bewoners/gebruikers van dit deel van de stad, het Benedictinessenklooster en hun eventueel uitgevoerde activiteit of ambacht?
- ➔ Is op grond van deze informatie een uitspraak te doen over de maatschappelijke status van de bewoners?
- ➔ Wat kan er op basis van het organisch vondstmateriaal gezegd worden over de functionele indeling, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van dit stadsdeel?
- ➔ Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de stadsgeschiedenis en stadsontwikkeling van Poperinge?
- ➔ Kan op basis van de aangetroffen sporen een verwachtingspatroon voor de omliggende percelen opgemaakt worden?
- ➔ Zijn er specifieke sporen en structuren aanwezig die aan de eerste wereldoorlog kunnen gelinkt worden?
- ➔ Op welke manier werd het projectgebied tijdens de eerste wereldoorlog gebruikt?

• Plan van aanpak

De geselecteerde zone wordt onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. Ideaal wordt gewerkt met grote opgravingsvlakken om een goed ruimtelijk inzicht te behouden tijdens het terreinwerk. Men dient echter wel te vermijden dat het opgravingsvlak langdurig ongeregistreerd blijft en door extreme weersomstandigheden beschadigd wordt.

Het voorstel voor het plan van aanpak is dat er in zones wordt gewerkt. Hierbij kan een opgegraven zone, na opvulling, dienen als stockageplaats voor de uitgegraven grond uit de volgende zones. Dit is slechts een voorstel tot plan van aanpak. Het staat de erkend archeoloog vrij zijn of haar eigen opgravingsstrategie te bepalen. Wel zullen er voldoende en representatieve profielen moeten worden geplaatst. Deze profielen zullen de relatie tussen het aangetroffen sporen en de aanwezige ophogings- en afdekkingspakketten enerzijds en het dieperliggend archeologisch vlak anderzijds, moeten verduidelijken. Het is de taak van de erkend archeoloog te bepalen waar en hoe deze profielen zullen moeten worden geplaatst.

Opgravingsvlakken kunnen ook enkel door zwaar materieel worden betreden eens deze zijn geregistreerd. Aangetroffen structuren worden in hun geheel opgegraven. Indien gewerkt

wordt met werkputten, dient er lokaal uitgebreid te worden in de volgende werkput bij het aantreffen van een structuur om deze in zijn totaliteit te registreren. Dagelijks is een geüpdatet sporenplan beschikbaar.

Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens 2 archeologen. Het uitgraven van de grond gebeurt laagsgewijs, op aangeven van de archeologen en tot op het archeologische niveau. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien.

Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

De archeologische opgraving moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

- **Schatting totale duur**

Voor de opgraving wordt een termijn van ongeveer 30 mandagen voorzien met een ervaren team (zie gewenste competenties).

- **Kostenraming**

De kostenraming voor het veldwerk, verwerking en rapportage van dit project wordt geraamd op 25000€. De kosten voor graafwerken, bemaling, stabiliteitsmaatregelen, conservatie, niet voorzien uitgravingswerken, werfinfrastructuur en natuurwetenschappelijk onderzoek maken geen deel uit van de kostenraming.

Staalnamen en conservatie gebeuren op aangeven van de erkend archeoloog en moeten de hierboven gestelde vraagstelling beantwoorden.

- **Gewenste competenties**

Het veldteam bestaat minimaal uit minstens:

- Een veldwerkleider (onder leiding van een erkende archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in sites met een complexe stratigrafie in Vlaanderen. Dit kunnen ook landelijke contexten zijn. Minimaal heeft hij/zij 240 dagen opgravingservaring op dergelijke contexten, aangetoond via CV.
- Eén assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 120 dagen opgravingservaring op sites met complexe stratigrafie, aangetoond via CV.
- Eventueel aangevuld met medewerkers die houder zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit.

- **Risicofactoren**

Er zal op alle momenten (voorbereiding en uitvoering) een gedegen overleg moeten zijn tussen de initiatiefnemer, de aannemer bouwwerken en de aannemer archeologie om de werken optimaal op elkaar af te stemmen.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende het onderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat, 8770 Ingelmunster. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard bij de bouwheer. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.